

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ
RESEARCH COLLOQUIUM 2026

**Ο Χριστιανισμός και η θεολογία του στην
ιστορία και τον πολιτισμό
(Christianity and its Theology in History
and Culture)**

Σάββατο 16 Μαΐου 2026

Ιωνικό Κέντρο Ιεράς Μητροπόλεως Νέας Ιωνίας,
Λεωφόρος Ηρακλείου 141, (έναντι σταθμού
ηλεκτρικού στον Περισσό)

Υπεύθυνοι Ημερίδας

Δημήτριος Ν. Μόσχος, Καθηγητής
Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ

Σταύρος Γιαγκάζογλου, Αν. Καθηγητής
Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ

Με την ευγενική
υποστήριξη

ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ-ΑΘΗΝΑ 2026

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

9:00–9:15 Προσφωνήσεις

9:15–9:30 Λουκάς Ζιάρας *Η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας στο πεδίο της πολιτιστικής κληρονομιάς: το παράδειγμα της Μονής Τοπλού.*

Θεματική τράπεζα Α' ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ

9:30–9:45 Γεώργιος Γιαννόπουλος, *Το πρόσωπο του Χριστού στο έργο του αγίου Αυγουστίνου*

9:45–10:00 π. Αλέξανδρος Χουλιάρης Δρ. Θεολ., *Οι άγιοι Αυγουστίνος και Γρηγόριος Παλαμάς για τη θέα του Θεού: ορισμένες παρατηρήσεις*

10:00–10:15 Κήρυκος-Παναγιώτης Ταταλιάς, *Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία του αγίου Νικολάου Καβάσιλα*

10.15–10.30 Συζήτηση

Θεματική τράπεζα Β' ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

10:30–10:45 π. Δημήτριος Τσουρούς, *Ορθοδοξία Δυτικού Λειτουργικού Ρυθμού (Western Rite Orthodoxy): Ιστορική αναδρομή, πρόσληψη και κριτική στο πλαίσιο της Ορθόδοξης Παρουσίας στην Αμερική*

10:45–11:00 Θωμάς Γαρουφαλής, *Από την «ὕβρη και τη διαλεκτική της βίας του άνομου πλήθους στην έκπτωση και τη μετάβαση στο χριστιανικό «ἔλεος». Συγκριτική μελέτη βάσει του κειμένου του Κέντρωνος «Χριστός Πάσχων»*

11:00–11:15 Βασιλική-Μαρία Βασιλείου, *Το «Άσμα Ασμάτων» και η ποίηση της αγάπης στην Παλαιά Διαθήκη και την Αρχαία Εγγύς Ανατολή*

11:15–11:30 Συζήτηση

11:30–12:00 **Διάλειμμα**

Θεματική τράπεζα Γ' ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

12:00–12:15 Χρήστος Σκιαδαρέσης, *Η μεταμόρφωση της κοινωνικής πρόνοιας από τον Χριστιανισμό και η περίθαλψη των αδυνάμων ως θεσμικό καθήκον.*

12:15–12:30 Νεκταρία-Κυριακή Ασπιώτη, *Ο 8ος Κανόνας της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου. Η οντολογία της ελευθερίας στον σύγχρονο πολιτισμό των δικαιωμάτων*

12:30–12:45 Ντράγκιτσα Τάντιτς-Παπανικολάου, *The Concept of the "New Israel" in Serbian Medieval Political Theology*

12:45–13:00 Βασίλειος - Ντράγκος Νικολίτσης, *Να βλέπεις με τα μάτια σου Αυτό που βρίσκεται μπροστά στα μάτια σου – ζητήματα απολογητικής του Χριστιανισμού*

13:00–13:15 Ανδρέας Δουλφής, *Μεθοδολογικοί προβληματισμοί επί της έννοιας της θρησκευτικής χωρικής συνείδησης ως αναλυτικού εργαλείου στη μελέτη της ιστορίας του Χριστιανισμού*

13:15–13:45 **Συζήτηση**

Θεματική τράπεζα Δ' ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

13:50–14:05 Κυριακός Κώστα, *Was there a formal system of theological higher education in twelfth-century Constantinople?*

14:05–14:20 Αντώνιος Φουντής, *Η σκέψη του Παναγιώτη Νέλλα για την παιδεία και το μάθημα των Θρησκευτικών*

14:20–14:35 Δημήτριος Αντωνίου, *Η αξιοποίηση του έργου του Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη στη Θρησκευτική Εκπαίδευση*

14:35–15:05 **Συζήτηση**

15:05–16:00 **Ελαφρύ γεύμα**

Θεματική τράπεζα Ε' Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

16:00–16:15 Χριστίνα Κούνα, *Between two worlds: The interplay of Syriac Theology and Persian identity in the Acts of the Martyrs (4th- 6th century)*

16:15–16:30 Pakhomios Ava Mina, *Coptic monasticism as an educational institution (10th - 13th century)*

16:30–16:45 Γεώργιος Καζαριάν, *Ο ιατροφιλόσοφος Ευστράτιος Αργέντης και ο αρχιμανδρίτης Γεώργιος Ιωνιάν: μια συμβολή στην ελληνοαρμενική θεολογική συνεργασία του 18ου αι.*

16:45–17:15 **Συζήτηση**

Κλείσιμο Ημερίδας

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ – ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΙΣΗΓΗΤΩΝ

Ο Λουκάς Ζιάρας, είναι Εικαστικός νέων μέσων, Σκηνοθέτης, Ερευνητής πολιτισμού και θρησκευτικών παραδόσεων, Συνιδρυτής Οργανισμού Έρευνας Καινοτομίας και Πολιτισμού LOOX, Ζώσα Παράδοση, Πολιτιστική Καινοτομία και Διεπιστημονική Έρευνα στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης

Γεώργιος Γιαννόπουλος, *Christus Omnia Ista. Το πρόσωπο του Χριστού στο έργο του αγίου Αυγουστίνου*

Το πρόσωπο του Θεανθρώπου συνιστά για τον Αυγουστίνο θέμα δομικής σημασίας, καθώς σχετίζεται με τη συνολική παρουσία αλλά και την εν γένει δυναμική του Χριστού όσον αφορά στο θέμα της σωτηρίας του ανθρωπίνου γένους. Για τον ιερό πατέρα η εν γένει παρουσία και η συνολική δυναμική του ενσαρκωθέντος Υιού συνιστά κατεξοχήν θεμελιώδη παραμετρική διάσταση, η οποία διάγει σχεδόν ολοκληρωτικώς το σύνολο της θεολογικής του εργογραφίας, καθώς ο ένας και μοναδικός Χριστός, Θεός και άνθρωπος, είναι ταυτόχρονα και ο Μεσίτης, ο Λυτρωτής, ο Σωτήρας της ανθρωπότητας. Για τον ιερό πατέρα, ο Χριστός ενσαρκώνει την απόλυτη προοπτική κάθε ανθρώπινης προσδοκίας, οριοθετώντας και φωτίζοντας τη μοναδική, αδιαμφισβήτητη και ασφαλή οδό προς τη σωτηριώδη προοπτική της. Εστιάζοντας στη διαμόρφωση μίας θεολογικής σκέψης της οποίας αφετηριακό σημείο είναι η Αγία Γραφή, τονίζεται εναργώς η κεντρική θέση την οποία κατέχει το πρόσωπο του Χριστού στη θεολογία αλλά και στην ζωή του επισκόπου Ιπώνος

Ο Γεώργιος Γιαννόπουλος είναι Υποψήφιος Διδάκτωρ του τμήματος Θεολογίας της Θεολογικής σχολής του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι δάσκαλος (Π.Τ.Δ.Ε Πανεπιστημίου Πατρών) με διετή μετεκπαίδευση στην Ειδική Αγωγή. Κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών από το πρόγραμμα «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία» του ΕΑΠ., όπου εκπονήθηκε διπλωματική εργασία με τίτλο: «Το μυστήριο της Θείας Οικονομίας στο έργο του ιερού Αυγουστίνου «De Civitate Dei»». Στα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνεται η μελέτη του τρόπου αντίληψης και πρόσληψης του ιερού Αυγουστίνου στην Ορθόδοξη Εκκλησιαστική Παράδοση. Παρακολουθεί και συμμετέχει σε συνέδρια. Είναι έγγαμος.

Κήρυκος – Παναγιώτης Ταταλιάς, *Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία του αγίου Νικολάου Καβάσιλα*

Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να αναδείξει ορισμένες ανθρωπολογικές και κοινωνικές πτυχές της διδασκαλίας του σημαντικού αυτού θεολόγου του 14ου αιώνα. Η εποχή στην οποία έζησε και έδρασε ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας ήταν άκρως ταραχώδης. Η γενικευμένη κρίση και η κοινωνική διαφθορά ώθησαν τον Νικόλαο Καβάσιλα στο να αναδείξει ορισμένες εξαιρετικά ενδιαφέρουσες ανθρωπολογικές πτυχές στη διδασκαλία του. Στα έργα του «Περί της εν Χριστώ ζωής», «Λόγος κατά τοκιζόντων», «Λόγος περί των παρανόμως τοις άρχουσιν επί τοις ιεροίς τελουμένων» ο Νικόλαος Καβάσιλας ξεδιπλώνει ενδιαφέρουσες πτυχές για τον εν Χριστώ άνθρωπο τον οποίο προβάλλει ως ανθρωπολογικό και κοινωνικό πρότυπο για την εποχή του στην οποία η κοινωνική σήψη και διαφθορά είναι έντονη. Εν ολίγοις στην παρούσα εισήγηση, θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε α) τα ιστορικά, κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της εποχής στην οποία έζησε και έδρασε ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας, β) τα βασικά στοιχεία που συγκροτούν την εν Χριστώ ύπαρξη του ανθρώπου, αλλά και τις ποικίλες παρεκκλίσεις και διαστροφές του, όπως αυτά αναδεικνύονται στα κείμενα του Καβάσιλα, γ) την εν γένει ανθρωπολογική σύνθεση του Βυζαντινού αυτού θεολόγου και τέλος δ) τη σημασία και επικαιρότητα της θεολογικής σύνθεσης του για τη σύγχρονη κοινωνία και τον πολιτισμό μας.

Ο Κήρυκος – Παναγιώτης Ταταλιάς είναι μεταπτυχιακός φοιτητής του τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ, στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «Ορθόδοξη Θεολογία», ειδίκευση Συστηματικής Θεολογίας, κατεύθυνση Δογματική. Έλαβε το πτυχίο του από την ίδια σχολή με βαθμό «Λίαν καλώς» (8,04/10). Είναι κάτοχος πιστοποιητικών εξειδικευμένης επιμόρφωσης, ημερίδων αλλά και σεμιναρίων σε τομείς που αφορούν θέματα εκπαίδευσης και θεολογίας. Γνωρίζει άριστα την αγγλική και διαθέτει πιστοποιητικό πληροφορικής.

π. Αλέξανδρος Χουλιάρης Δρ. Θεολογίας, *Οι άγιοι Αυγουστίνος και Γρηγόριος Παλαμάς για τη θέα του Θεού: ορισμένες παρατηρήσεις*

Αποτελεί πλέον τεκμηριωμένη παραδοχή στην έρευνα ότι ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς αξιοποίησε το έργο του ιερού Αυγουστίνου *De Trinitate* (*Περί Τριάδος*), μέσω της μετάφρασης του Μαξίμου Πλανούδη (1260-1305), ενσωματώνοντας ενίοτε αυτούσια αποσπάσματα. Ο Παλαμάς διέκρινε πολύτιμα στοιχεία στο κομβικό αυτό κείμενο, τα οποία και ενέταξε δημιουργικά στο δικό του θεολογικό πλαίσιο. Ωστόσο παρατηρείται έλλειμμα συστηματικής συγκριτικής ανάλυσης μεταξύ των δύο κορυφαίων θεολόγων, Αυγουστίνου και Γρηγορίου Παλαμά, ιδιαίτερα ως προς την πνευματική αίσθηση και τη θέα του Θεού (*visio Dei*). Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια προσπάθεια κάλυψης αυτού του κενού, αναδεικνύοντας ότι οι δύο συγγραφείς, πέρα από τις δεδομένες αποκλίσεις τους, παρουσιάζουν αξιοσημείωτες συγκλίσεις. Εν κατακλείδι, υποστηρίζεται ότι οι προσεγγίσεις τους μπορούν να οδηγήσουν σε μια γόνιμη σύνθεση με ιδιαίτερη σημασία για τη σύγχρονη θεολογική σκέψη.

Ο π. Αλέξανδρος Χουλιαράς είναι μέλος ΣΕΠ του ΕΑΠ, Δρ Θεολογίας του VU Amsterdam και μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Τμήμα Θεολογίας του ΕΚΠΑ (επιβλέπων: Αναπλ. Καθ. Σταύρος Γιαγκάζογλου). Διακονεί ως εφημέριος στον Ι.Ν. αγίων Θεοδώρων Γέρακα (ΙΜΜΛ).

π. Δημήτριος Τσουρούς: *Ορθοδοξία Δυτικού Λειτουργικού Ρυθμού (Western Rite Orthodoxy): Ιστορική αναδρομή, πρόσληψη και κριτική στο πλαίσιο της Ορθόδοξης Παρουσίας στην Αμερική*

Ο Ορθόδοξος Δυτικός Ρυθμός (Western Rite Orthodoxy) αποτελεί μια εν πολλοίς άγνωστη, αλλά ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα πτυχή της σύγχρονης εκκλησιαστικής πραγματικότητας στις Η.Π.Α. Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται αρχικά μια ιστορική αναδρομή του θεσμού, η οποία ξεκινά από ανάλογες πρωτοβουλίες σε ορθόδοξους κύκλους της Ευρώπης κατά τον 19ο αιώνα. Εν συνεχεία, η έρευνα εστιάζει στην εξέλιξη και τη σύγχρονη παρουσία του Δυτικού Τυπικού στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αναλύεται η προσπάθεια οργανικής ένταξης δυτικών λειτουργικών τύπων (όπως ο Ρωμαϊκός και ο Αγγλικανικός) στο σώμα της Ορθόδοξης Εκκλησίας, υπό το πρίσμα της «ενότητας στην ποικιλομορφία» (unity in diversity). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη

θεσμική πλαισίωση του Ρυθμού από τις εκκλησιαστικές δικαιοδοσίες της Αντιοχειανής Ορθόδοξης Αρχιεπισκοπής Βορείου Αμερικής και της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στη Διασπορά (ROCOR), καθώς και στις προκλήσεις πρόσληψης της ιδιαιτερότητας αυτής από την ευρύτερη Ορθόδοξη κοινότητα της Αμερικής. Μέσα από την ανασκόπηση αυτή, και με την παράλληλη εξέταση της ασκηθείσας κριτικής, διερευνάται κατά πόσο ο Δυτικός Ρυθμός μπορεί να αποτελέσει μια θεμιτή ιεραποστολική γέφυρα προς τον δυτικό άνθρωπο, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα την οικουμενική δυναμική της Ορθοδοξίας στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Ο πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος Τσουρούς είναι εφημέριος του Ι. Ναού Αγίων Αναργύρων Νέας Σμύρνης και υποψήφιος διδάκτωρ του Ιστορικού Τομέα του Τμήματος Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Έχει σπουδάσει Θεολογία και Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA) στις ΗΠΑ, ενώ η έρευνά του επικεντρώνεται στις σχέσεις Εκκλησίας, Μοναχισμού και Πολιτείας κατά τη Μέση Βυζαντινή περίοδο. Παράλληλα, δραστηριοποιείται ερευνητικά και έχει αρθρογραφήσει για ζητήματα ταυτότητας των Ορθόδοξων προσήλυτων στις Η.Π.Α., καθώς και για τη στάση της αμερικανικής ρωμαιοκαθολικής ιεραρχίας απέναντι σε σύγχρονες βιοηθικές προκλήσεις εντός της αμερικανικής δημόσιας σφαίρας.

Θωμάς Γαρουφαλής, *Από την «ὕβρη» και τη διαλεκτική της βίας του άνομου πλήθους στην έκπτωση και τη μετάβαση στο χριστιανικό «ἔλεος». Συγκριτική μελέτη βάσει του κειμένου του Κέντρωτος «Χριστός Πάσχων»*

Η παρούσα μελέτη, απότοκος της ενασχόλησης του γράφοντος με τον Κέντρωτα (*Χριστός Πάσχων*), εστιάζει στη σύζευξη της βίας με την απώλεια της Αγάπης, όπως τα φαινόμενα αυτά ενέσκηψαν στη ζωή του «πτωτικού ανθρώπου» και αποτυπώνονται στο έργο μέσα από την εμπειρία των Παθών Του Κυρίου, που βίωσαν η Θεοτόκος και οι μαθητές του. Η πνευματική τύφλωση και ο εγωκεντρισμός μετουσιώνονται για τους Ιουδαίους σε μια ναρκισσιστική αντίληψη για τη μονοθεϊστική τους πίστη. Ο δημιουργός εστιάζει στην εγωκεντρική παντογνωσία του ιουδαϊκού ιερατείου, την προδοσία του Ιούδα και την ψευδαίσθηση της ατρωσίας του πλήθους, τα οποία προσδιορίζει ως γενεσιουργές αιτίες της ανθρώπινης υπεροψίας και ύβρεως. Η πλοκή

του έργου βάσει των βιβλικών αφηγήσεων στηρίζεται στην έκθεση όλων των εκφάνσεων της ανθρώπινης πτώσης, που εν τέλει υπηρέτησαν το σχέδιο της Θείας Οικονομίας.

Ο Θωμάς Γαρουφαλής είναι Υποψήφιος Διδάκτωρ του τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας της Θεολογικής σχολής του ΕΚΠΑ. Κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στο πρόγραμμα «Θεατρικές Σπουδές» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου (2018) και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στο πρόγραμμα «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία» του ΕΑΠ (2017). Κατέχει πτυχίο στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό (ΕΑΠ-2006) και στον Ελληνικό Πολιτισμό (ΑΠΚΥ- 2014).

Βασιλική-Μαρία Βασιλείου, *Η γλώσσα της αγάπης από την Αρχαία Εγγύς Ανατολή και την Παλαιά Διαθήκη έως σήμερα*

Η έρευνα των κειμένων της ποίησης της αγάπης (love poetry) της Αρχαίας Εγγύς Ανατολής (Μεσοποταμία και Αίγυπτος) σε σύγκριση με το κείμενο του *Άσματος των Ασμάτων* έχει καταδείξει την μεταξύ τους στενή σύνδεση. Η εγγύτητα αυτή φαίνεται να αντικατοπτρίζεται τόσο στη λεκτική έκφραση της αγάπης (σχήματα λόγου), όσο και στις διάφορες απεικονίσεις (ταφικές αναπαραστάσεις από την Αίγυπτο). Οι διαπιστώσεις αυτές, όμως, δεν φαίνεται να περιορίζονται στο μακρινό αυτό παρελθόν, αλλά φτάνουν μέχρι και το σήμερα, κάτι που αποτυπώνεται εξίσου σε ποικίλους ζωγραφικούς πίνακες, αλλά και στην ποίηση, με γνωστότερο παράδειγμα εκείνο του Οδυσσέα Ελύτη, η ποίηση του οποίου έχει καταφανώς επηρεαστεί από το ύφος του βιβλικού Άσματος.

Η Βασιλική-Μαρία Βασιλείου γεννήθηκε στην Αθήνα. Είναι απόφοιτη του Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ (2018), από όπου έλαβε και τον μεταπτυχιακό της τίτλο στην ειδίκευση «Παλαιά Διαθήκη – Βιβλική Αρχαιολογία» (2024). Σήμερα είναι Υποψήφια Διδάκτωρ στον Ερμηνευτικό Τομέα του ανωτέρω τμήματος.

Χρήστος Σκιαδαρέσης, *Η μεταμόρφωση της κοινωνικής πρόνοιας από τον Χριστιανισμό και η περίθαλψη των αδυνάμων ως θεσμικό καθήκον*

Ο Χριστιανισμός δεν είναι απλώς ένα θρησκευμα σαν όλα τα άλλα. Οι λόγοι πολλοί. Τον Χριστιανισμό τον ίδρυσε ο ίδιος ο Θεός στο πρόσωπο του Χριστού και όχι κάποιος άνθρωπος με κύρος. Επίσης, στον Χριστιανισμό η λύτρωση πραγματοποιείται μέσω της ένωσης του

ανθρώπου με τον Χριστό, άρα με τον ίδιο τον Θεό, επομένως δεν συνιστά μια νοσταλγία, μια βαθιά επιθυμία της ψυχής που δεν εκπληρώνεται. Παράλληλα, ο Χριστιανισμός εκδηλώνει την αγάπη του χωρίς διάκριση, προς όλους τους ανθρώπους, είτε για φίλους πρόκειται είτε για εχθρούς. Εκεί, όμως, που έφερε πραγματική επανάσταση ο Χριστιανισμός και γι' αυτό καθίσταται μοναδικός, είναι στον τρόπο με τον οποίο η αρχαία κοινωνία αντιμετώπιζε τους αδύναμους, μετατρέποντας τη φιλανθρωπία από μια περιστασιακή πράξη σε θεσμικό καθήκον. Η επίδραση αυτή υπήρξε καθοριστική για τη διαμόρφωση της κοινωνικής πρόνοιας όπως τη γνωρίζουμε σήμερα. Έτσι, στο Βυζάντιο κυρίως εισήγαγε την οργανωμένη φιλανθρωπία, δηλαδή τη συστηματική φροντίδα για τους ανήμπορους, τις χήρες, τα ορφανά και τους ξένους, συχνά μέσω της «διακονίας» των επισκόπων και των διακόνων. Πριν τον Χριστιανισμό, δεν υπήρχαν δημόσια νοσοκομεία. Οι πρώτες χριστιανικές κοινότητες δημιούργησαν νοσοκομεία και, συγκεκριμένα, τα *ξενοδοχεία* (ξενώνες) για την περίθαλψη των ασθενών, των γερόντων και των ταξιδιωτών, όπως ήταν η «Βασιλειάδα» του Μεγάλου Βασιλείου τον 4ο αιώνα. Παράλληλα, η χριστιανική ηθική επέβαλε την περίθαλψη χωρίς διακρίσεις, δηλαδή την επίδειξη φροντίδας για κάθε άνθρωπο, θεωρώντας ότι όλοι φέρουν την «εικόνα Θεού», ανεξάρτητα από την κοινωνική τους τάξη, τη φυλή ή το αν ήταν πιστοί. Τέλος, η φιλανθρωπία έγινε η βασική θρησκευτική υποχρέωση, ενώ και η φροντίδα των αρρώστων συνδέθηκε με τη λατρεία του Χριστού (ο Άγιος Βενέδικτος είχε χαρακτηριστικά πει ότι «η φροντίδα των ασθενών πρέπει να τοποθετείται πάνω από κάθε άλλο καθήκον»). Αυτή η «επανάσταση της αγάπης» άλλαξε ριζικά τη δομή της κοινωνίας της ύστερης αρχαιότητας και του Βυζαντίου, θέτοντας τα θεμέλια για τα σύγχρονα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας

Ο Χρήστος Σκιαδαρέσης είναι φιλόλογος - εκπαιδευτικός, με μεταπτυχιακές σπουδές στην «Ιστορία της Φιλοσοφίας» και στη «Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία». Παράλληλα, είναι φοιτητής στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Ορθόδοξη Χριστιανική Θεολογία και Θρησκευτικός Πλουραλισμός» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ).

Νεκταρία-Κυριακή Ασπιώτη, *Ο 8ος Κανόνας της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου. Η οντολογία της ελευθερίας στον σύγχρονο πολιτισμό των δικαιωμάτων*

Σε έναν κόσμο που αναζητά τις ρίζες της ελευθερίας αποκλειστικά στη διαφωτιστική και μετα-διαφωτιστική περίοδο (18ος-19ος αι.), η εισήγηση αναδεικνύει την Εκκλησία της πρώτης χιλιετίας ως πρώιμο εγγυητή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Μέσα από τον 8^ο Κανόνα της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου, υποστηρίζεται ότι η ελευθερία συνειδήσεως δεν αποτελεί μία όψιμη διεκδίκηση, αλλά την οντολογική βάση της ύπαρξης. Η ελευθερία της βούλησης αναγνωρίζεται ως η ίδια η ουσία του προσώπου, η οποία οφείλει να παραμένει ανέπαφη από κάθε καταναγκασμό. Παρά τις ιστορικές ασυμβατότητες, η κανονική παράδοση παραμένει το ζωντανό θεμέλιο του σεβασμού προς τον «Άλλο», προτάσσοντας την ισοτιμία και την αγάπη πέρα από σύνορα, για τη διάπλαση μίας παγκόσμιας κοινωνίας, της εποχής μας, χωρίς αποκλεισμούς.

Η Νεκταρία-Κυριακή Ασπιώτη, είναι απόφοιτος του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας & Θρησκευσιολογίας του ΕΚΠΑ. Ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές της σπουδές στο ίδιο Τμήμα στο αντικείμενο του Κανονικού Δίκαιου, ενώ από το 2015 είναι μέλος του Συνδέσμου Υποτρόφων του Ιδρύματος Ωνάση. Είναι Υπ. Διδάκτωρ του Τμήματος Θεολογίας, ΕΚΠΑ στον Ιστορικό Τομέα με γνωστικό αντικείμενο το Κανονικό Δίκαιο.

Dragica Tadić Papanikolaou, *The Concept of the “New Israel” in Serbian Medieval Political Theology*

Medieval Serbian society emerged within a cultural and religious space shaped by both Byzantine and Western Christian influences. Within this context, the concept of the “New Israel,” as interpreted in contemporary sources, acquires a distinctive character. It functions as an important element of political theology, articulating the relationship between sacred history, dynastic legitimacy, and the identity of the Christian community. The concept of “New Israel” is primarily associated with Simeon Nemanja, the founder of the Serbian state, and Sava Nemanjić, the founder of the autocephalous Serbian Church. Although rooted in Old Testament typology, this concept is interpreted within a New

Testament theological framework. While its content and modes of expression vary depending on historical circumstances, two constant features characterize it: its association with the founders of the Nemanjić dynasty and its pronounced eschatological dimension.

Dragica Tadić Papanikolaou is a PhD candidate at the Faculty of Theology of the National and Kapodistrian University of Athens. After graduating from the Theological Faculty of the Belgrade University, she obtained a Master’s degree at the Theological Faculty of the Athens University. Her field of interest is the history of the Serbian Orthodox Church through the prism of hagiology, as well as in the broader socio-cultural context. Her publications are mainly related to this subject area.

Η Ντραγκίτσα Τάντιτς Παπανικολάου είναι υποψήφια διδάκτωρ στη Θεολογική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Μετά την αποφοίτησή της από τη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Βελιγραδίου, απέκτησε μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στη Θεολογική Σχολή του ΕΚΠΑ. Το πεδίο των ενδιαφερόντων της είναι η ιστορία της Σερβικής Ορθόδοξης Εκκλησίας μέσα από το πρίσμα της αγιολογίας, καθώς και στο ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο. Οι δημοσιεύσεις της σχετίζονται κυρίως με αυτό το γνωστικό αντικείμενο.

Βασίλειος-Ντράγκος Νικολίτσης, *Να βλέπεις με τα μάτια σου αυτό που βρίσκεται μπροστά στα μάτια σου*

Τόποι παλαιοί κοινοί μα και άλλοι, καινοί, καθώς και άλλοι τρόποι, σταυροειδείς, τόποι και τρόποι της ευχαριστιακής σύναξης και περιχώρησης της Εκκλησίας και της θεολογίας με τον πολιτισμό, την επιστήμη, τις τέχνες και επίκεντρο τον άνθρωπο, τα πάθη, τους πόθους τις ελπίδες του, τη θεραπεία, τη λύτρωση και τη σωτηρία. Υπαρξιακά σπαράγματα της σκέψης, της επιστήμης και της τέχνης ενός χριστιανικά εμβαπτισμένου πολιτισμού, καθώς και άλλα, δάνεια, πολλές φορές κρύφια, μυστικά και ανομολόγητα, κάποιες φορές, ενδεχομένως, φαινομενικά ασύνδετα, ερευνώνται, συναντώνται και διαλέγονται στη σκέψη μας, την ιστορία τη ζωή. Η χρεία μίας σύγχρονης απολογητικής της χριστιανικής πίστης και εμπειρίας, καθώς και η πρόσκληση σε μίαν ελεύθερη και αγαπητική διαλεκτική με τον πολιτισμό, τέτοια, που να προσφέρει μεταμορφωτικά και την ποιμαντική εμπειρία, τη λυτρωτική καταλλαγή και την σωτηριώδη αλληλεγγύη και αυτοπροσφορά σε κάθε ανθρώπινο πρόσωπο, γίνεται παραπάνω από ορατή, αναδύεται με υπαρξιακή ένταση στον καιρό και

την ιστορία μας. Τα παραπάνω σχηματοποιούνται στη μελέτη μας ως ένα λιτό, κατ' οικονομία ταξίδι, το οποίο περιδιαβαίνει τις γειτονιές της ψυχαναλυτικής, της συνείδησης και της φεμινιστικής αντίστασης στην καταπίεση και την απληστία, καθώς και των πολυδιάστατων αλληλεπιδράσεων με τη θεολογική ανθρωπολογία και την εξέλιξη της ιστορίας του ανθρώπου.

Ο Βασίλειος Ντράγκος Νικολίσης, σπούδασε Διεύθυνση Φωτογραφίας Κινηματογράφου στην Ανωτέρα Σχολή Κινηματογράφου Λυκούργου Σταυράκου, Ιστορία και Φιλοσοφία στο Παν/μιο Βουκουρεστίου, και Σπουδές στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό στο ΕΑΠ. Έχει Μεταπτυχιακό Δίπλωμα στην Ορθόδοξη Χριστιανική Θεολογία στο ΕΑΠ, και είναι Υποψήφιος Διδάκτωρ Θεολογίας Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ.

Ανδρέας Δουλφής, Μεθοδολογικοί προβληματισμοί επί της έννοιας της θρησκευτικής χωρικής συνείδησης ως αναλυτικού εργαλείου στη μελέτη της ιστορίας του Χριστιανισμού

Η παρούσα εισήγηση διαπραγματεύεται εισαγωγικά την εφαρμογή του – μη καθιερωμένου – όρου «θρησκευτική χωρική συνείδηση» ως αναλυτικού εργαλείου στη μελέτη χριστιανικών λατρευτικών χώρων και κατ' επέκταση στην ίδια την ιστορία του χριστιανισμού. Για μία επιτυχή τέτοια εφαρμογή, ο όρος δεν αρκεί να λειτουργεί ως περιγραφικό μέσο, αλλά ως ερμηνευτικό φίλτρο ή/και ως εργαλείο παρατήρησης, καθορίζοντας νέα ερωτήματα και απαντήσεις, επιτρέποντας την παραγωγή ερευνητικών ευρημάτων σε επίπεδα τα οποία δεν είναι ήδη προσιτά και καλύπτοντας τυχόν κενά της προγενέστερης έρευνας. Αρχικά επιχειρείται μία συνοπτική εισαγωγή στο θέμα με ενδεικτικές αναφορές στις κυριότερες επιδράσεις επί του ερευνητικού ερωτήματος, στη συνέχεια παρουσιάζονται οι μεθοδολογικές προϋποθέσεις που επιλέγονται προκαταρκτικά για τη χρήση του όρου και τέλος ιχνηλατούνται οι δυνατότητες παραγωγής ερευνητικών ευρημάτων στο πλαίσιο της προτεινόμενης μεθόδου.

Ο Ανδρέας Δουλφής είναι κάτοχος Μάστερ του Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ και υποψήφιος διδάκτωρ Χριστιανικής και Βυζαντινής Αρχαιολογίας (Τμήμα Θεολογίας ΕΚΠΑ) με θέμα διατριβής «Χώροι θρησκευτικού χαρακτήρα των πρωτοβυζαντινών πόλεων (4ος–6ος αι.). Μεθοδολογικές προτάσεις αρχαιολογικής χωρικής ανάλυσης».

Αντώνιος Φουντής, Η σκέψη του Παναγιώτη Νέλλα για την παιδεία και το μάθημα των Θρησκευτικών

Η εισήγηση αποσκοπεί στο να εκτεθούν τα κύρια στοιχεία της σκέψης του Παναγιώτη Νέλλα για το διαχρονικά επίκαιρο ζήτημα της παιδείας – σε αντιδιαστολή με την «άψυχη» εκπαίδευση – και της διδασκαλίας τού μαθήματος των Θρησκευτικών. Βασική πηγή για την εισήγηση θα αποτελέσει η ομιλία τού Παναγιώτη Νέλλα το 1985 στην Κύπρο, η οποία έχει δημοσιευθεί στο περιοδικό *Σύναξη*, ενώ θα χρησιμοποιηθούν επίσης στοιχεία που αφορούν στην ανάλυση που είχε κάνει ο Νέλλας σχετικά με τη συνύπαρξη τριών πολιτισμικών συνιστωσών στην σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Επίσης, θα γίνει αναφορά στην πρότασή του να έχει η Εκκλησία τη δυνατότητα να επιμορφώνει και να καταρτίζει θεολογικώς το ανθρώπινο δυναμικό της με τη λειτουργία σχολών οι οποίες θα υπάγονται στη δικαιοδοσία της, ανεξάρτητα από τα κρατικά εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Ο Αντώνιος Φουντής είναι Στατιστικολόγος (Πα.Πει.), Καθηγητής Αγγλικών (CPE, University of Cambridge), Master Θεολογίας (ΕΚΠΑ). Έχει δημοσιεύσεις στα περιοδικά *Σύναξη* και *Νέα Ευθύνη* και στα ηλεκτρονικά/διαδικτυακά περιοδικά *parathemata.com* (Παραθέματα Λόγου) και *iΠόρτα*. Παρακολούθησε σεμινάριο Εκκλησιαστικής Λειτουργικής Γλώσσας της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών (διετές σεμινάριο τη δεκαετία του 2000) και είναι κάτοχος της Γαλλικής.

Δημήτριος Αντωνίου, Η αξιοποίηση του έργου του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη στη Θρησκευτική Εκπαίδευση

Σκοπός της εισήγησης είναι η ανάδειξη της διδακτικής αξιοποίησης του έργου του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη στο θεματικό πεδίο «Εκκλησία – Λατρεία – Αγία Γραφή» του νέου Προγράμματος Σπουδών (2023). Η παρουσίαση θα εκκινήσει από τη διερεύνηση της οργανικής σχέσης Θρησκείας και Λογοτεχνίας και στην αξιοποίηση της Λογοτεχνίας στο μάθημα των Θρησκευτικών. Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει στη σύνδεση του Παπαδιαμάντη με τη λατρευτική ζωή και την Ορθόδοξη Παράδοση. Στη συνέχεια, θα αναλυθεί η φιλοσοφία και η διδακτική μεθοδολογία του νέου Προγράμματος Σπουδών, βάσει της οποίας θα τεθούν τα παιδαγωγικά και θεολογικά κριτήρια για την επιλογή των κειμένων. Τέλος, θα παρουσιαστούν επιλεγμένα

διηγήματα, τεκμηριώνοντας τη σκοπιμότητα της ένταξής τους στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Ο Δημήτριος Αντωνίου είναι πτυχιούχος του Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ (2022). Μεταπτυχιακός Φοιτητής του Π.Μ.Σ. Ορθόδοξη Θεολογία με ειδίκευση στην Συστηματική Θεολογία και στις Επιστήμες της Αγωγής με επιβλέποντα τον Καθηγητή Μάριο Κουκουνάρα-Λιάγκη με εθελοντική συμμετοχή ως επιτηρητής στις εξεταστικές του Τμήματος Θεολογίας και υποστήριξη σε δράσεις και δραστηριότητες του Παιδαγωγικού Εργαστηρίου Θρησκευτικής Εκπαίδευσης (Ιανουάριος 2023 και εξής). Συμμετείχε υποστηρικτικά και στη δια ζώσης ροή του Διεθνούς Συνεδρίου Ορθόδοξης Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ (Νοέμβριος 2024).

Kyriakos Costa, *Was there a formal system of theological higher education in twelfth-century Constantinople?*

The twelfth century in Byzantium witnessed a notable flourishing of literary and educational activity, as evidenced by the substantial body of theological, rhetorical, philosophical, and pedagogical works dating from this period. The question of the institutionalization of education has generated divergent interpretations among modern scholars. This paper focuses on one aspect of the problem, examining whether a meaningful distinction existed between formal ‘outer’ (θύραθεν) and ‘inner’ (ἐνδοθεν) education, with particular attention to evidence concerning the so-called ‘Patriarchal School’ of the twelfth century.

Ο Κυριακός Κώστα ολοκλήρωσε τις προπτυχιακές του σπουδές στο Τμήμα Θεολογίας του ΕΚΠΑ και κατέχει μεταπτυχιακό στις Βυζαντινές Σπουδές από το Royal Holloway του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Εκπονεί τη διδακτορική του διατριβή με θέμα τη ζωή, το έργο και την εποχή του Νικολάου Μουζάλωνα (12ος αιώνας), υπό την επίβλεψη του Καθ. Δημητρίου Μόσχου.

Christina Kouna, *Between two worlds: The interplay of Syriac Theology and Persian identity in the Persian Martyr Acts under King Yazdgird I (399-420 AD)*

While the corpus of the Persian Martyr Acts (PMA) consists of over 60 texts written mainly in Syriac, and in these texts, we find their fundamental element, which is the persecution of Christians, but there is also other important information that we derive from them. We will

deal with 5 texts: The Martyrdom of Narseh, The Martyrdom of Tataq, The Ten Martyrs from Beth Garmai, The Martyrdom of Šabur, and the Confession of the Blessed Mār ‘Abdā. These texts come from the period of the reign of Yazdgird, a king who, in the last years of his reign, initiated persecutions against Christians. In these texts, we will try to draw some fundamental elements of East Syriac literature. The presentation will focus on the interaction between Syriac theology and Persian identity and how this reception led to an autonomous Christian literature of the Church of the East.

Christina Kouna is a PhD candidate in Church History, at the Department of Theology at the University of Athens. She is studying the Middle Persian language (Pahlavi). Her doctoral research focuses on the political attitude of the Sassanid state towards Christians from the 3rd to the end of the 6th century based on Persian sources.

Pakhomios Ava Mina, *Coptic monasticism as an educational institution (10th - 13th century)*

Education is defined as the process of acquiring knowledge, skills, and values that enable individuals to fulfill their roles and make decisions that enhance their self-development. An institution, on the other hand, is understood as an organized entity comprising a group of individuals united to achieve a specific purpose. Accordingly, an educational institution derives its meaning from its primary function, namely, the process of education and the transmission of knowledge. Within this framework, monastic communities may be regarded as a form of organized society governed by rules shaped by a shared culture and inherited knowledge, whose members bear the responsibility of transmitting this knowledge across generations, thereby functioning as educational institutions.

After the Arab conquest of Egypt and through the tenth to the thirteenth centuries CE, Egypt underwent successive political and religious transformations. Conditions fluctuated in response to the policies of non-Egyptian rulers who governed the country, including the Tulunids, Ikhshidids, Fatimids, Ayyubids, and the early Mamluk period. These transformations were not limited to the political sphere but also

extended to shifts in Islamic doctrinal affiliations. Egypt moved from Sunni rule aligned with the Abbasid Caliphate to a Shi'i orientation under the Fatimid Caliphate, before returning once again to Sunnism during the Ayyubid and Mamluk periods. Ruling regimes sought to consolidate the loyalty of the population by associating them with their respective doctrinal orientations.

All these changes had a significant impact on the conditions of the Copts in Egypt. By examining the general circumstances of the Coptic population during these periods, it becomes possible to trace the development of Coptic monasticism and its cultural contributions.

Within this dynamic context, Coptic monasticism sought to preserve its cultural and social role and to fulfill its educational function through the preservation and transmission of knowledge. Monasteries became centers for the production of significant writings. They also played a crucial role in the transcription of ancient manuscripts. In addition, they established dedicated libraries to safeguard books and manuscripts. The flourishing of translation activities among monks further highlights this role, as works were rendered from languages such as Greek, Syriac, and Coptic into Arabic.

Father Pakhomios Ava Mina is a monk and priest at St. Mina Monastery, Alexandria, Egypt. He is Bachelor of medicine & surgery: Faculty of Medicine, Zagazig University, Egypt (Excellent degree) and has a Bachelor's degree in Theology at the Coptic Orthodox Theological and Clerical College, Alexandria, Egypt (Excellent degree). He acquired a Diploma in Theology: Coptic Orthodox Theological and Clerical College, Cairo, Egypt (Excellent degree) and a Master's in Church History with a Thesis titled "*The role of the Coptic monasticism during the Fatimid and Ayyubid rule of Egypt*" from Coptic Orthodox Theological and Clerical College, Cairo, Egypt. (Excellent degree). He is now a PhD student in the Section of Church History, Department of Theology, NKUA/Greece.

Gevorg Kazaryan, *Ο ιατροφιλόσοφος Ευστράτιος Αργέντης και ο αρχιμανδρίτης Γεώργιος Ιωνιάν: μια συμβολή στην ελληνοαρμενική θεολογική συνεργασία του 18ου αι.*

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει μια άγνωστη πτυχή της ελληνοαρμενικής θεολογικής συνεργασίας του 18ου αιώνα, με βάση

ανέκδοτο υλικό από το χειρόγραφο υπ' αρ. 883 του Ματεναδαράν του Γιερεβάν. Στο επίκεντρο βρίσκονται ο Χίος «ιατροφιλόσοφος» Ευστράτιος Αργέντης και ο ελληνομαθής Αρμένιος αρχιμανδρίτης Γεώργιος Ιωνιάν. Στο πλαίσιο της διαμάχης περί αναβαπτισμού των αιρετικών, ορισμένοι κύκλοι του Οικουμενικού Πατριαρχείου αμφισβήτησαν και το κύρος του βαπτίσματος της Αρμενικής Εκκλησίας. Σε απάντηση, ο Αργέντης, κατόπιν παρεμβάσεως του Ιωνιάν, υποστήριξε την εγκυρότητα του αρμενικού βαπτίσματος (επίκληση της Αγίας Τριάδος και τριπλή κατάδυση) και τη δογματική εγγύτητα της αρμενικής χριστολογίας προς την ορθόδοξη πίστη. Η μελέτη του, αν και δεν δημοσιεύθηκε λόγω λογοκρισίας και χάθηκε στο πρωτότυπο, διασώζεται σε δύο αρμενικές μεταφράσεις και συνιστά πρόιμη απόπειρα υπέρβασης των μεσαιωνικών προκαταλήψεων, ασκώντας σημαντική επίδραση στη μεταγενέστερη θεολογική έρευνα.

Ο Gevorg Kazaryan είναι Δρ. Θεολογίας, αριστούχος απόφοιτος του Θεολογικού Πανεπιστημίου του Ετσματσίν της Αρμενίας (2001–2007) και της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ (2011–2021). Σήμερα είναι υποψ. μεταδιδάκτωρ Θεολογίας και καθηγητής της νέας αρμενικής γλώσσας στο Διδασκαλείο Ξένων Γλωσσών του ΕΚΠΑ.

(Οι Άγιοι Πάντες Ι, του Wassily Kandinsky, 1911, πινακοθήκη Lenbachhaus Μονάχου, ένα παράδειγμα σύνθεσης θεολογίας, με έμφαση στην Εσχατολογία, και σύγχρονης εικαστικής προσέγγισης)